מרווה כחולה Salvia indica – צמח חודש ניסן תשע"ח

שיר ורד

מרווה כחולה *Salvia indica* (שפתניים) הינה צמח עשבוני רב-שנתי המגיע לגובה של 150-100 ס"מ. בתחילת החורף מתפתחת שושנת עלים גדולים (30 ס"מ) בעלי פטוטרת ושוליים גלוניים ומפורצים. צידם העליון של עלי השושנת מכוסה שערות לבנות קצרות הנראות לעין בעיקר בעלים הצעירים. בהמשך מתפתחים הגבעולים הגבוהים שלהם חתך מרובע; פנים הגבעול חלול. הגבעולים מסתעפים בעיקר בחלקם העליון. הגבעולים נושאים זוגות עלים יושבים. העלים התחתונים גדולים וככל שעולים לאורך הגבעול העלים נהיים קטנים יותר. העלים תמימים, אך מפורצים בשפתם. צידם העליון של העלים קהה ונושא שערות בלוטיות קצרות מאוד (0.5 מ"מ). צידם התחתון של העלים וכן הגבעולים מכוסים שערות לבנות דביקות. השערות בצידם התחתון של העלים יוצאות רק מתוך העורקים, כולל מעורקי משנה ובייחוד מעורק האורך של העלה. שערות הגבעול מרוכזות בעיקר בחלקו העליון של הגבעול ומקנות לגבעול מגע דביק.

מרווה כחולה. צילם: שיר ורד ©
מימין -צידם העליון של עלי השושנת מכוזה שערות לבנות קצרות הנראות לעין בעיקר בעלים הצעירים; משמאל – תפרחת, בכל דור עד 6 פרחים.

התפרחות ערוכות בדורים בחלק העליון של הגבעול הראשי ושל גבעולי המשנה המסתעפים ממנו. בכל דור עד 6 פרחים. בכל הדורים, הפרחים אינם מקיפים לגמרי את הגבעול וצידו הפנימי של הגבעול (זה הקרוב יותר למרכז) חסר פרחים. בתחתית כל דור זוג חפיות יושבות, דמויות מרית. עלי הגביע בעלי שתי שפות ובראש כל שפה שן מפוצלת קצרה. לאורך כל שפה כעשרה עורקים נושאי שערות קצרות. השפה העליונה של הכותרת גדולה (כ-3 ס"מ) צורתה קשתית וצבעה כחול תכול בולט ובראשה שערות לבנות קצרות. השפה התחתונה בצבע בסיסי לבן עד תכלת ומנוקדת בכתמים סגולים חלקם נקודתיים וחלקם גדולים יותר. שולי השפה התחתונה של הכותרת בצבע חום בהיר ונראים "נבולים". עמוד העלי בולט כ-ס"מ מעל לשפה העליונה של הכותרת, צבעו לבן, אך חלקו העליון והצלקות בצבע סגול. לאחר הפריחה מתנפח הגביע במקצת.

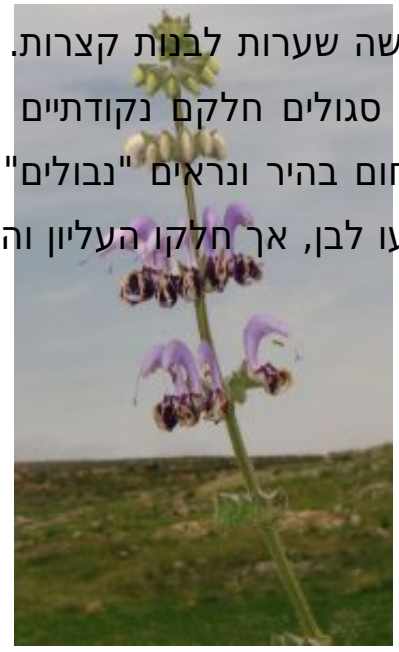

מרווה כחולה. צילם: שיר ורד ©
מימין - הפרחים בדורי התפרחת נמצאים בצידו החיצוני של הגבעול; במרכז - הגביע לאחר הפריחה; משמאל - השפה העליונה של הכותרת גדולה (כ-3 ס"מ), צורתה קשתית וצבעה כחול-תכול בולט ובראשה שערות לבנות קצרות. השפה התחתונה בצבע בסיסי לבן עד תכלת ומנוקדת בכתמים סגולים חלקם נקודתיים וחלקם גדולים יותר. שולי השפה התחתונה של הכותרת בצבע חום בהיר ונראים "נבולים". עמוד העלי בולט כס"מ מעל לשפה העליונה של הכותרת, צבעו לבן, אך חלקו העליון והצלקות בצבע סגול.
להגדלה - לחצו על התמונות

הפריחה נמשכת כחודשיים מאמצע מרץ עד אמצע מאי.

מרווה כחולה גדלה בארץ בהרים גבוהים בצפון הארץ ומרכזה, בשולי חורשים ובתות סלעיות. היא מצויה בחרמון, צפון הגולן, גליל עליון ובנקודות בודדות וגבוהות בשומרון. בדרך כלל גדל הצמח בכתמים קטנים של פרטים בודדים עד עשרות פרטים. **מרווה כחולה** היא הגבוהה ובעלת הפרחים הגדולים והיפים ביותר בקרב מיני המרווה הגדלים בר בארץ. ניתן לצפות בה בעיקר באזור יער אודם וסביבתו, אוכלוסיות קטנות במרכז הארץ ניתן למצוא בחורבות עמונה ובעין עליה ליד עופרה.
בגלל נדירותו היחסית, יופיו של הצמח והיותו בולט בשטח וקל לאיתור הוא הוכרז כצמח מוגן.

פריחת **מרווה כחולה** בהר בנטל בצפון הגולן. צילם: שיר ורד ©

הסוג **מרווה** כולל כ-1000 מינים, מתוכם גדלים בבר בארץ כ-23 מינים. **מרווה** הוא הסוג בעל מספר המינים הגדול ביותר במשפחת השפתניים ותפוצתו הטבעית מרוכזת בשלושה אזורים גיאוגרפיים: כ-500 מינים גדלים במרכז ודרום אמריקה, כ-250 מינים גדלים במזרח התיכון ומרכז אסיה וכ-90 מינים גדלים במזרח אסיה. מיני הסוג כוללים מינים עשבוניים חד או דו-שנתיים, בני-שיח ושיחים רב-שנתיים.

שמו המדעי של הסוג *Salvia*, נגזר מהמונח הלטיני salvera שמשמעותו בריא או בריאות והוא מתאר את השימוש המקובל בעבר ובהווה במינים מסוימים של הסוג ובמיוחד במין **מרווה רפואית** כצמח מרפא. כפי הנראה מקור השם העברי מרווה הוא שמו של אחד ממיני הסוג הגדל בסוריה ונקרא בשם "מרוא". אפרים הראובני קישר בין שם הסוג מרווה לצורה אופיינית לחלק ממיני הסוג וביחוד **מרווה ארץ-ישראלית** המזכירה את מנורת המקדש ולדעתו מקור השם במילה מוריה (על שם הר המוריה) או במילה מנורה. יש הטוענים שמקור השם הוא השימוש בעלי חלק ממיני הסוג (ובמיוחד **מרווה רפואית** ו**מרווה משולשת**) להכנת תה המרווה את השותים אותו.

השם המדעי והעברי ניתן ל**מרווה כחולה** על שם צבעה הכחול של שפת הכותרת העליונה

בפרחים הגדולים של המין. שמו הערבי – "ליסיינה זרקא" והאנגלי – Blue Sage.

==========

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: ורד ש 2018 מרווה כחולה Salvia indica – צמח חודש ניסן תשע"ח, צמח החודש העברי, כתב-עת "כלנית" מספר 5.

מרווה כחולה Salvia indica – צמח חודש ניסן תשע"ח